

LEUKER &
SNELLER

LEREN MET STRIPS

Educatieve reeks aan de hand van Nederlandse strips

TWEEDE WERELDOORLOG

Het propaganda-stripboekje
Flits de Herder en Bull de Dog (1943)

Samengesteld door

STRIPMAKER
DES VADERLANDS

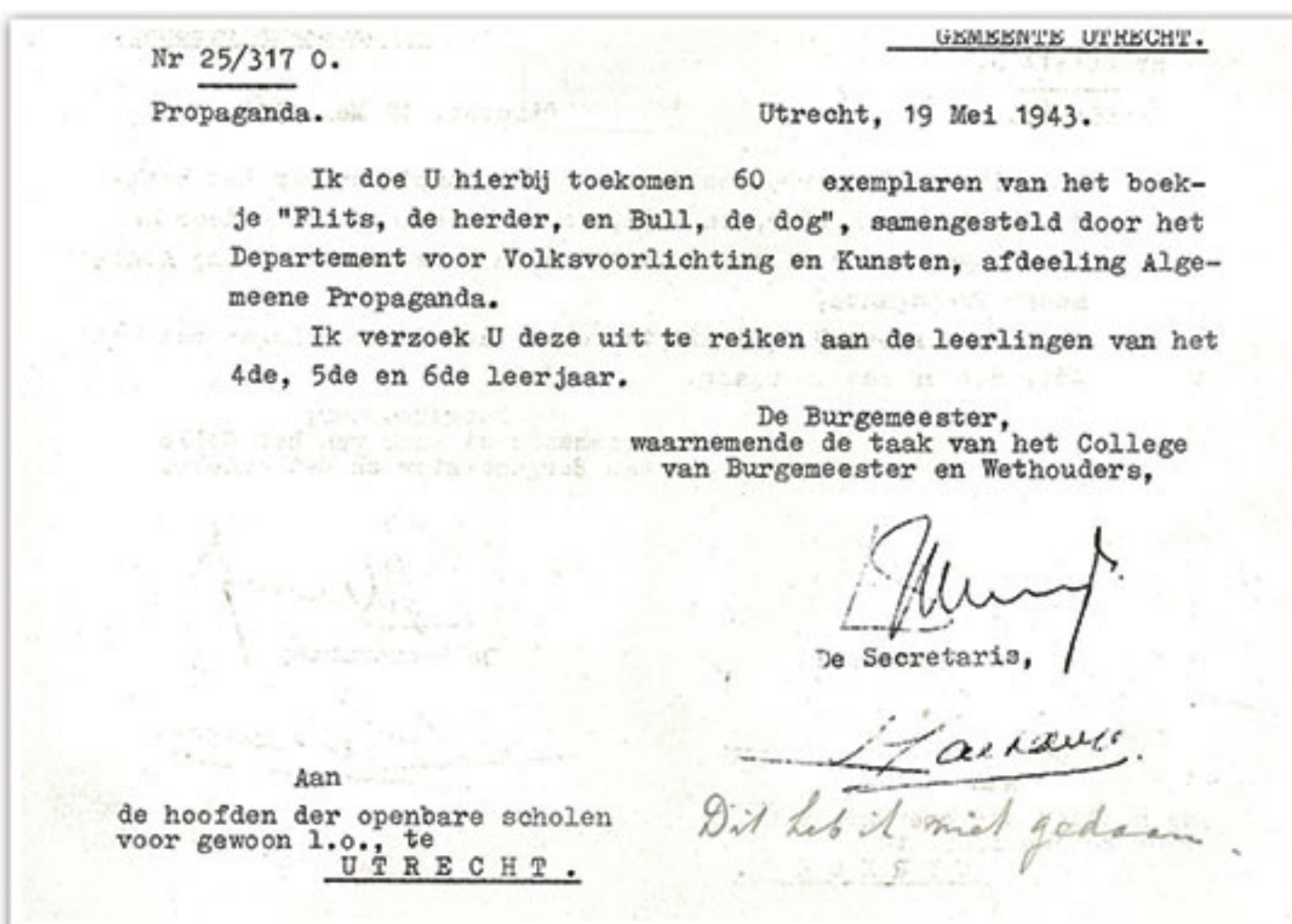
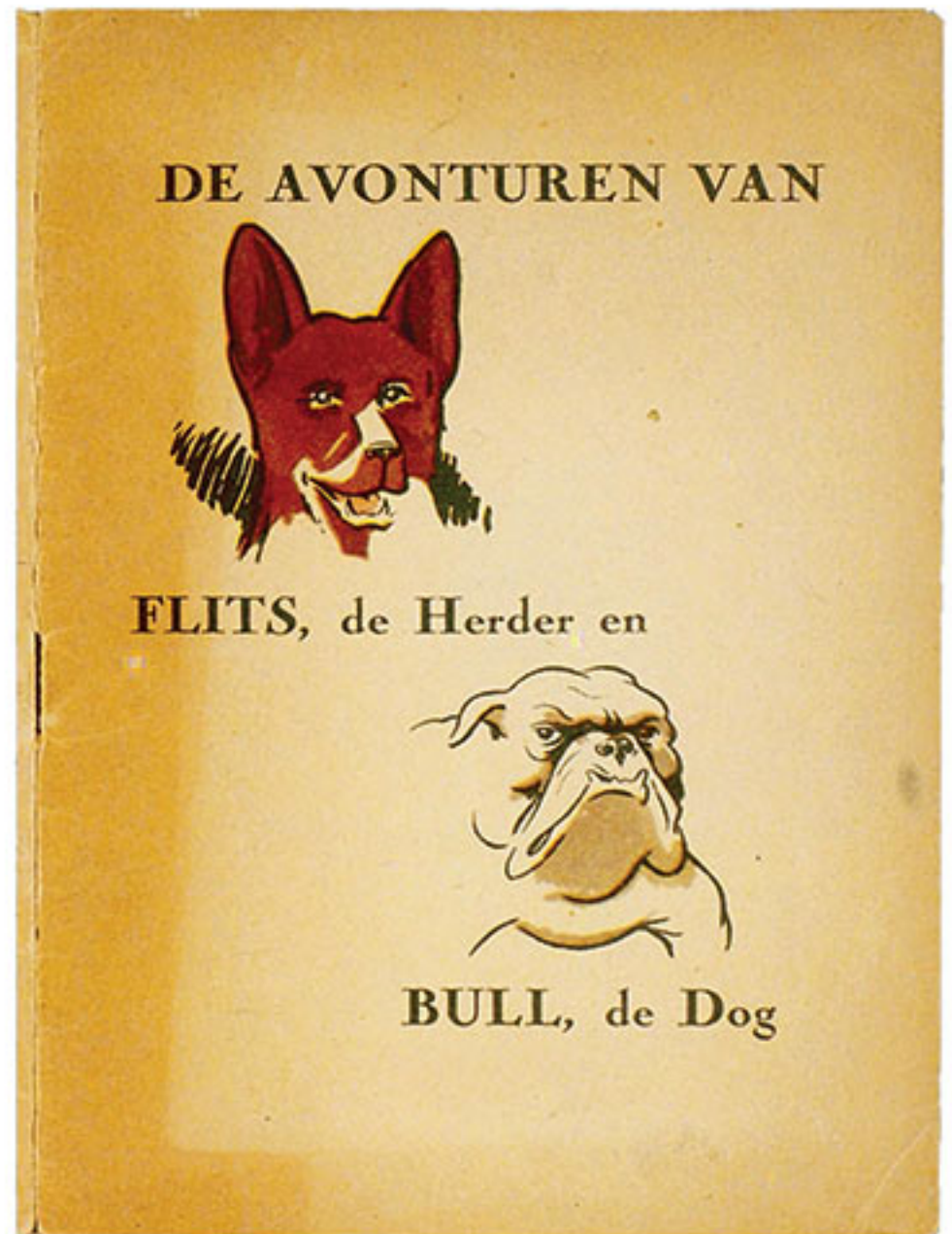
Margreet de Heer

Achtergrond

De strip die in dit lesboek als uitgangspunt wordt genomen is het propagandaboekje 'De Avonturen van Flits de Herder en Bull de Dog' - in moderne ogen wellicht eerder een geïllustreerd rijmboekje dan een strip zoals wij die nu kennen, maar in de tijd dat het uitkwam, werd dit zeker op één lijn gesteld met bijvoorbeeld krantenstrips (denk aan Tom Poes), die toen bestonden uit plaatjes met prozatekst eronder. Het was in elk geval een 'beeld-verhaal', een verhaal verteld aan de hand van een reeks beelden, een vorm die zeer populair was onder de schooljeugd. Het naziregime, in de vorm van het Departement voor Volksvoorlichting en Kultuur, (in 1941 opgericht om de Nederlandse kunsten in overeenstemming te brengen met de toenmalige Duitse waarden en normen) speelde daar graag op in, en zo kwam dit boekje tot stand. Het is geschreven en getekend door Marius Thomassen, van wie weinig meer bekend is dan dat hij leefde van 1889 tot 1971 en dat hij onder het pseudoniem Claudius vele posters voor de bezetter heeft gemaakt.

In mei 1943 werd het boekje in groten getale naar Nederlandse basisscholen gestuurd, samen het schriftelijk verzoek namens het gemeentebestuur om het uit te delen aan de leerlingen van de hoogste klassen.

Het boekje zag er op het eerste gezicht misschien onschuldig uit. Het is een fabel, met leuk getekende dieren en korte rijmpjes onder de tekeningen (in kleur!). Wie goed leest en kijkt, ziet echter meteen dat dit verhaal op een wel heel schaamteloze manier de geschiedenis van Duitsland vertelt, voorgesteld als een stoere Duitse herder, die onrechtvaardig is behandeld en dus alle reden heeft om een oorlog te beginnen met de andere dieren in de tuin.

Het begeleidende briefje dat een schooldirecteur in Utrecht ontving, met het verzoek de boekjes uit te delen aan de hoogste groepen.

Onderaan heeft hij er zelf in potlood bij geschreven:
"Dit heb ik niet gedaan."

Hoe kun je de strip 'Flits de Herder en Bull de Dog' in de klas gebruiken?

Ben je in de klas bezig met de Tweede Wereldoorlog? Dan is het boekje 'De Avonturen van Flits, de Herder en Bull, de Dog' een uitstekende manier om in korte tijd op een heel visuele manier vele aspecten van de oorlog aan de orde te laten komen.

Leerdoel

Na behandeling hebben leerlingen in elk geval:

- inzicht in welke verschillende landen bij de oorlog betrokken waren
- inzicht in de sentimenten die aan Duitse zijde tot de Tweede Wereldoorlog hebben geleid
- na kunnen denken over hoe propaganda werkt en welke rol het speelde in oorlogstijd

Niveaus

Om de les zo breed mogelijk aan te kunnen bieden, worden er suggesties gegeven voor vragen en opdrachten op drie verschillende niveaus:

- belevingsniveau: voor discussie in de klas
- kennisniveau: toetsing van inhoudelijke kennis
- verdiepingsniveau: suggesties voor onderwerpen waarin de leerling zich verder kan verdiepen voor bijvoorbeeld werkstuk

Inhoud

In deze lesbrieft vind je allereerst het boekje zelf. Per bladzijde wordt een toelichting gegeven op wat er in de tekening is te zien en naar welke gebeurtenissen of personen verwezen wordt. In feite wordt er een soort "excuusverhaal" verteld over waarom Duitsland volkomen gerechtvaardigd is in het voeren van oorlog. De uitleg daarvan gaat terug op de Eerste Wereldoorlog, en de onlustgevoelens die na die periode (1914-1918) in Duitsland zijn blijven hangen en grond hebben gegeven voor het opkomen voor het nationaal-socialisme.

De aspecten die via dit boekje aan de orde komen, zijn:

- de geschiedenis die aan de Tweede Wereldoorlog vooraf ging
- de onderlinge verhoudingen tussen de landen die bij de oorlog betrokken waren
- de inzet van propaganda: hoe wordt hierin de waarheid "verbogen"?

Manieren van aanpak in de klas

Alle beelden zijn digitaal te downloaden op stripmakerdesvaderlands.nl (voor gebruik op digibord maar ook voor print).

Je kunt de tekeningen in de klas doornemen en er zelf de toelichting bij geven, of je kunt de beelden als huiswerk opgeven.

Tijdens de les kun je de kennis "overhoren" (zie de *kennisvragen*), of gebruiken als startpunt van klassikale discussies (zie *belevingsvragen*).

Er worden in dit boekje veel dingen aangestipt die een interessante achtergrond hebben. Voor leerlingen die op zoek zijn naar een onderwerp voor een werkstuk zijn er suggesties gegeven in de *verdiepingsvragen*. Belevingsvragen, kennisvragen en verdiepingsvragen vind je na de uitleg van het boekje.

INTRODUCTIE

Het stripverhaal op deze pagina's kan dienen als introductie van het boekje in de klas.

HOI, IK BEN **MARIE!**

IK LEEF IN HET JAAR **1943!** MIDDEN IN DE TWEEDE WERELDOORLOG!

IK HEB VANDAAG OP SCHOOL MIJN ALLEREERSTE EIGEN STRIPBOEK GEKREGEN!

HELEMAAL GRATIS! HET HEET: **FLITS DE HERDER EN BULL DE DOG!**

HET GAAT OVER EEN ZIELIG HONDJE.

EEN MOEILIJKE TIJD
Flits kreeg een heel klein beetje eten,
Doch had een honger soms voor twee.
Dat beetje was zóó opgegeten,
Want ook de ratten vreten mee!

BULL'S FEEST
Het was eenvoudig hongerlijden,
Gebrek en armoede beërchten hier,
Terwijl de anderen zich verblijdden,
En samen dansten van plezier.

DE ANDERE DIEREN ZIJN GEMEEN TEGEN HEM!

HIJ ZIT OPGESLOTEN EN DE RATTEN ETEN ZIJN BAKJE LEEG...

FLITS MAAKT ZICH VRIJ
Flits begrijpt hij moet aan banden,
En Bull, die wil den tuin alleen...
Hij ruikt zich los, en met z'n tanden
Bijt hij zich door d'omheining heen.

ZOU DE STRIJD ONTBRANDEN!
Zie, hoe de dieren grommend kijken,
En één, twee, drie toe vechten klaar,
Maar Flits, die weet niet meer van wijken,
De maat is vol; nu moet het maar!

Deur Marie, uit 'n boek gelezen,
En Bull lijkt smadel op hem niet,
Maar in 'n stille woerd' ontkenen...
Hoe 't afsloopt, hoor je volgend keer.

JONGENS EN MEISJES
Wanneer je dit rijmboekje aardig gevonden hebt en je op de hoogte wilt blijven van de verdere lotgevallen van Flits en Bull, en wilt meedoen aan den volgenden wedstrijd, stuur dan je naam en adres aan Uitgeverij „De Schouw“, J. P. Coenraet 26, Den Haag, dan krijg je iedereen keer gratis het vervolgbroekje toegestuurd.
Je hebt daarvoor niets anders te doen dan je naam en adres en je leeftijd op de kaart op den achterkant van het omslag in te vullen en zonder postzegel op de post te doen.
Je kaart op deze kaart ook nog de namen van een paar vriendjes of vriendinnetjes invullen, die dan ook deze boekjes toegestuurd krijgen.
Dus: je naam en adres op de kaart invullen, deze afsnijpen en in de brievenbus doen.

1943

Aan Oom Bert — den Haag
Ik zou graag de volgende nummers van het RIJMBOEKJE ontvangen wanneer die uitkomen.

LEEF TIJD

NAAM _____
ADRES _____
WOONPLAATS _____

Wilt U de boekjes wisselen

NAAM _____
ADRES _____
WOONPLAATS _____

WIL U EENS KAJET BEDIJVEN, INVULLEN EN LANGS DEEN VAN AANBRENGEN

PAP! MAG IK EEN POSTZEGEL?

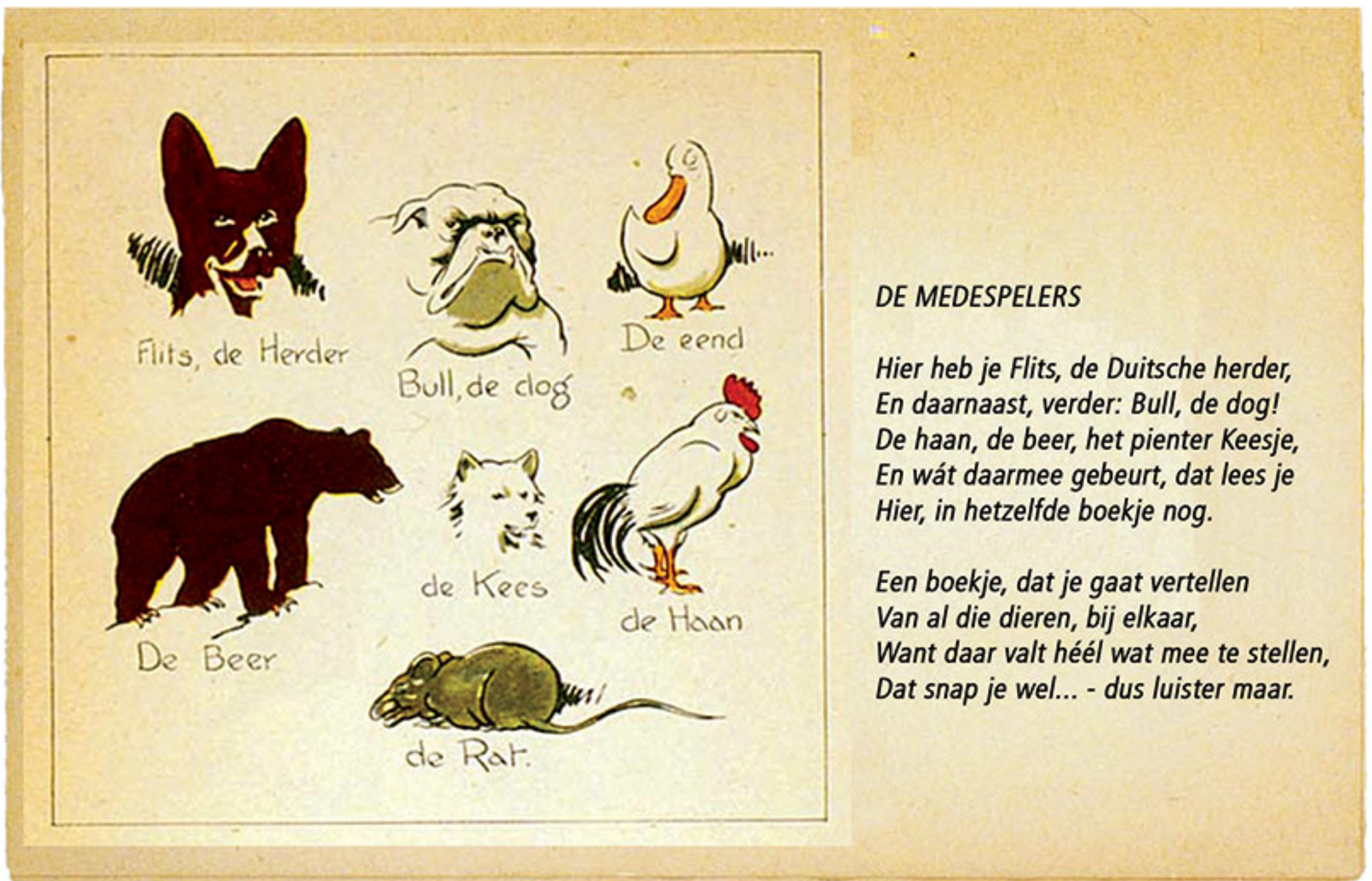
IK WIL GRAAG WETEN HOE HET AFLOOPT MET FLITS!

INTRODUCTIE

Deze strip werd getekend door Margreet de Heer voor de uitgave 'Strips! 200 jaar Nederlands beeldverhaal', de publieksbrochure bij de gelijknamige tentoonstelling in Museum Meermanno in 2013.

DE MEDESPELERS

*Hier heb je Flits, de Duitse herder,
En daarnaast, verder: Bull, de dog!
De haan, de beer, het pienter Keesje,
En wát daarmee gebeurt, dat lees je
Hier, in hetzelfde boekje nog.*

*Een boekje, dat je gaat vertellen
Van al die dieren, bij elkaar,
Want daar valt héél wat mee te stellen,
Dat snap je wel... - dus luister maar.*

1. Introductie: De Medespellers

'De Avonturen van Flits, de Herder en Bull, de Dog' is een fabel: de dieren spelen er een menselijke rol en staan allemaal symbool voor inwoners van Europa. De familie herdershonden staat voor Duitsland. Zowel vader als zoon heten Flits - een knipoog naar de naam 'Fritz', die sinds de Eerste Wereldoorlog door de Engelsen was gegeven aan Duitse soldaten.

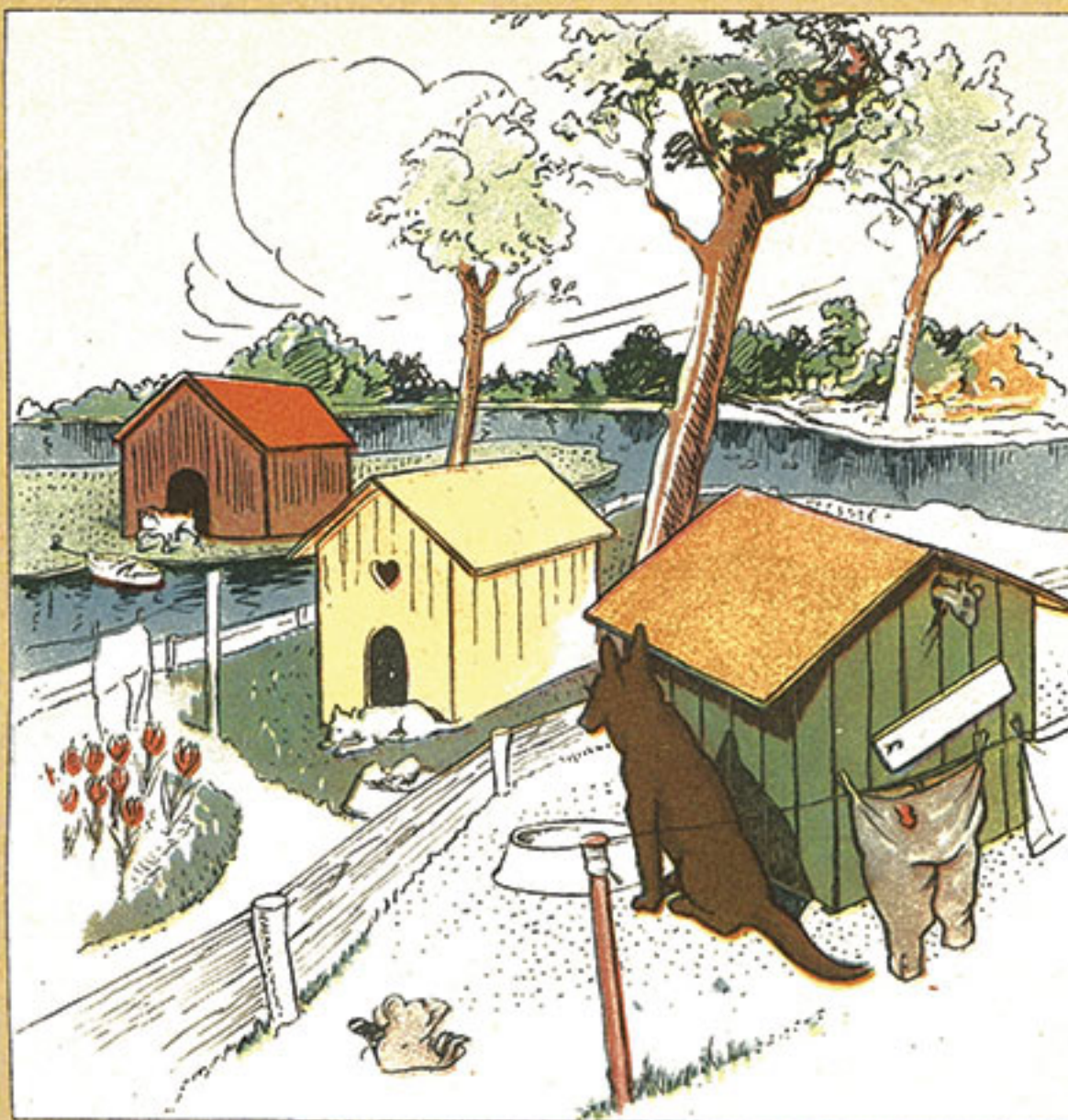
De bulldog staat voor Engeland, en nog specifiek voor de premier in die tijd: Winston Churchill, die ook in Engelse propaganda uit die tijd als bulldog werd afgebeeld (zie poster).

De haan staat voor Frankrijk, de beer voor Rusland, het keeshondje voor Nederland en de eend voor een Oost-Europees land, waarschijnlijk Polen.

Verder zijn er "massa's ratten", waarmee het joodse volk wordt bedoeld, dat in die tijd geen eigen land had, maar verspreid over de aardbol leefde.

Engelse popagandaposter met Winston Churchill als bulldog (gemaakt door Henri Guignon)

WAAR ZIJ WOONDEN

*Ze leefden allemaal tezamen
In dezen tuin, al jarenlang
Ook massa's ratten - en zoo kwamen
Ze somtijds leelijk in 't gedrang.*

*Er was wel ruimte, ja - voor allen!
Maar Bull, de dog, die wou het meest.
"Ik laat me dat niet welgevallen!"
Zei Vader Flits toen onbevreesd.*

2. Waar Zij Woonden

Dit plaatje laat heel letterlijk de geografische situatie zien: vanuit Duitsland kijkt Flits de herder over Nederland heen (let ook op de tulpen, dat zijn typisch Nederlandse bloemen), naar Engeland, aan de andere kant van het water (de Noordzee), waar de bulldog woont. Zowel in Duitsland als Nederland zijn de ratten te zien, die het op de etensbakjes van de honden voorzien hebben. Aan de waslijn in Duitsland hangt een typische Duitse soldaten broek: breed in de heupen en smal in de pijpen. Let ook op het hartje boven de ingang van het hok van het Hollandse keeshondje: de lezer moet vooral meekrijgen dat Holland hier een warm hart wordt toegedragen.

Hoewel er wordt gesteld dat er in de tuin genoeg ruimte is voor iedereen om te leven, komen ze soms "leelijk in 't gedrang" door de aanwezigheid van de ratten, de Joden dus.

Het is een kenmerk van alle tijden dat de Joden worden gezien als degenen die de rijkdom naar zich toetrekken. Dit heeft een lange geschiedenis, die onder andere te maken heeft met het feit dat het aan Christenen verboden was om rente op leningen te rekenen. Joden, die vaak uitgesloten waren van veel andere beroepen, mochten echter wel op die manier leningen verstrekken, en zij staan dan ook aan de wieg van het bankenwezen. In tijden van armoede werd er al gauw met jaloezie gekeken naar mensen van wie men vermoedde dat die meer welvaart hadden dan zichzelf - en dat waren bijna altijd de joden, die dan ook een lange geschiedenis kennen van buitensluiting en vervolging.

In dit verhaal krijgt echter ook de bulldog, Engeland dus, de schuld van de situatie. Die wil het meest van de tuin. In de jaren voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) was Engeland op zoek naar bondgenoten en vond die in Frankrijk en Rusland. Duitsland voelde zich hierdoor benadeeld en bedreigd.

IN OORLOGSTENUE

*Enfin, dat werd een vechtpartijtje
Van bijna allen, tegen één...
Pa Flits, die "hield" het best een tijdje,
Doch stond tenslotte maar alleen.*

*En 't zat hem nog niet in de sterkte,
Maar, toen hij vocht, met allemaal,
Toen vraten, zonder dat hij 't merkte
De ratten zijn familie kaal.*

3. In Oorlogstenuue

Vader Flits laat het niet langer op zich zitten en komt in opstand! Het gevecht dat volgt staat symbool voor de Eerste Wereldoorlog. "Bijna allen, tegen één!" We zien hier vooral de bulldog, gekleed in typisch engelse bokse outfit, vechten met de stoere herder. Op de achtergrond is de beer te zien, die kreupel is geslagen - dit verwijst naar de nederlaag van Rusland tijdens de Kaukasusveldtochten (waarbij het overigens niet Duitsland maar Turkije was dat de Russen terugdrong). Ook zien we hoe het keeshondje zich verschuilt achter een boom: Nederland hield zich tijdens deze oorlog neutraal. Het Franse haantje bijt Flits in de staart en de eend staat aan te moedigen. Op de voorgrond staat een klein haasje met een katapult - dit zou kunnen staan voor de Verenigde Staten van Amerika, die zich in 1917 in de strijd mengden.

DROEVE THUISKOMST

*Ja, toen, toen was de strijd gestreden,
(Met honger gaat het altijd vlug)
En keerde Flits dus, om dien reden
Naar zijn familiekring terug.*

*Daar was de toestand niet rooskleurig,
Al dacht hij 't wel zoo ongeveer...
Doch wat hij zag, was meer dan treurig:
Er was geen stukje eten meer!*

4. Droeve Thuiskomst

Na de Eerste Wereldoorlog was Duitsland sterk verarmd. We zien hier hoe vader Flits gewond terugkeert van de strijd naar een hongerige familie. De ratten zijn de schuld van deze armoede, de Joden dus. In werkelijkheid lag de situatie uiteraard ingewikkelder: Duitsland had zichzelf door de strijd behoorlijk verarmd, en werd na de oorlog onder streng toezicht gesteld van andere landen, waardoor de wederopbouw maar moeizaam ging. Voor zulke subtiliteiten is in dit verhaal geen plaats: het was allemaal de schuld van de Joden.

Overigens zit er in dit plaatje een tekentechnische fout, die aanleiding geeft voor de prijsvraag die achterin het boekje staat uitgeschreven.

Wat klopt er niet in dit plaatje?

Wie bovendien de fout ontdekt, welke de teekenaar op een der plaatjes heeft gemaakt en deze fout op de kaart vermeldt, heeft nog meer kans op een prijs. Onze teekenaar moet eens goed uitkijken als het mooi weer is.

Antwoord: de schaduwen zijn verkeerd ten op zichte van de zon.

BULL'S FEEST

*Het was eenvoudig hongerlijden
Gebrek en armoe heerschten hier,
Terwijl de and'ren zich verblijdden,
En samen dansten van plezier.*

*En Bull, die lachte - best tevreden!
Want moeder Flits, die stierf... en òch,
Ook vader Flits is overleden,
Slechts 't kleine Flitsje leefde nog.*

5. Bull's feest

Dit plaatje beschrijft "het interbellum", de periode tussen de twee wereldoorlogen (1918-1939). In deze periode maakte Duitsland (maar ook andere landen) een flinke crisis door: er was armoede, inflatie en werkeloosheid. Duitsland moest andere landen "herstelbetalingen" betalen, en daardoor groeide steeds meer een haat tegen de rest van Europa, met name Engeland. In dit klimaat won het nationaal-socialisme al snel aan populariteit: dit benadrukte de eigen Duitse waarden en cultuur, en speelde in op een gevoel van verongelijkheid.

We zien verschillende dieren rond het hok van Flits dansen: de Russische beer, de Franse haan, de haas (Amerika?) en een nieuw dier: de ezel (zou deze ook voor Amerika staan? Het symbool van de republikeinse partij in de VS is de "jackass").

Hiernaast een Britse cartoon (door Leslie Gilbert Illingworth) over het moment waarop de Verenigde Staten zich in de oorlog mengden. Aan de muur zijn hoedjes te zien met daarop alle namen van de landen die al "aan de beurt" waren geweest tegen Hitler: Tjechië, Oostenrijk, Polen (dit is inderdaad het soort hoedje dat de eend draagt), Denemarken, Noorwegen, Holland, België, Frankrijk en Engeland.

EEN MOEILIJKE TIJD

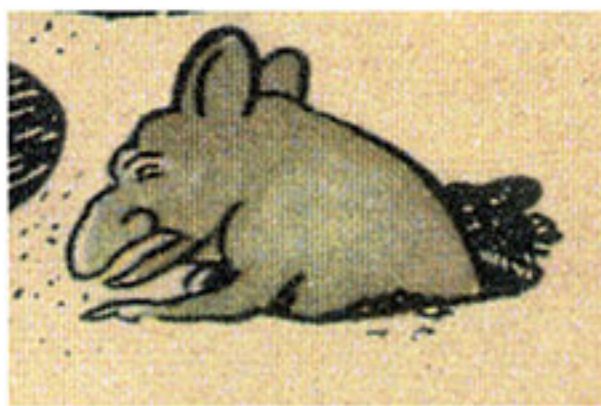
*Die kreeg een heel klein beetje eten,
Doch had een honger soms voor twee.
Dat beetje was zóó opgegeten,
Want ook de ratten vreten mee!*

*Zoo kon het al niet langer blijven,
En Flitsje nam een kloek besluit:
Eéns zou hij Bull voor goed verdrijven,
Maar eerst die ratten hier d'r uit!*

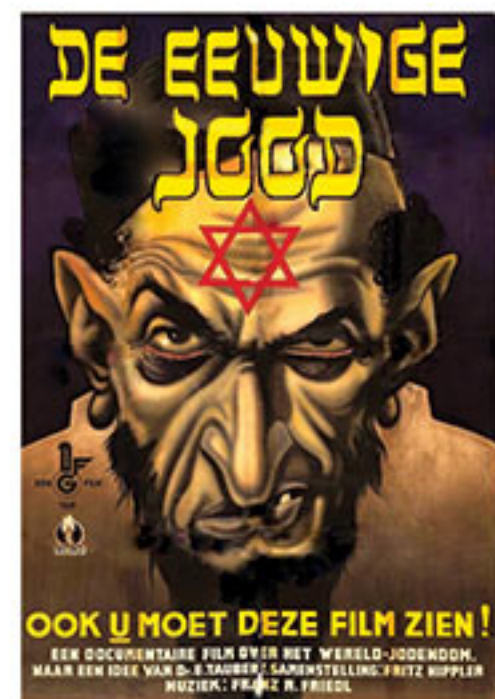
5. Een Moeilijke Tijd

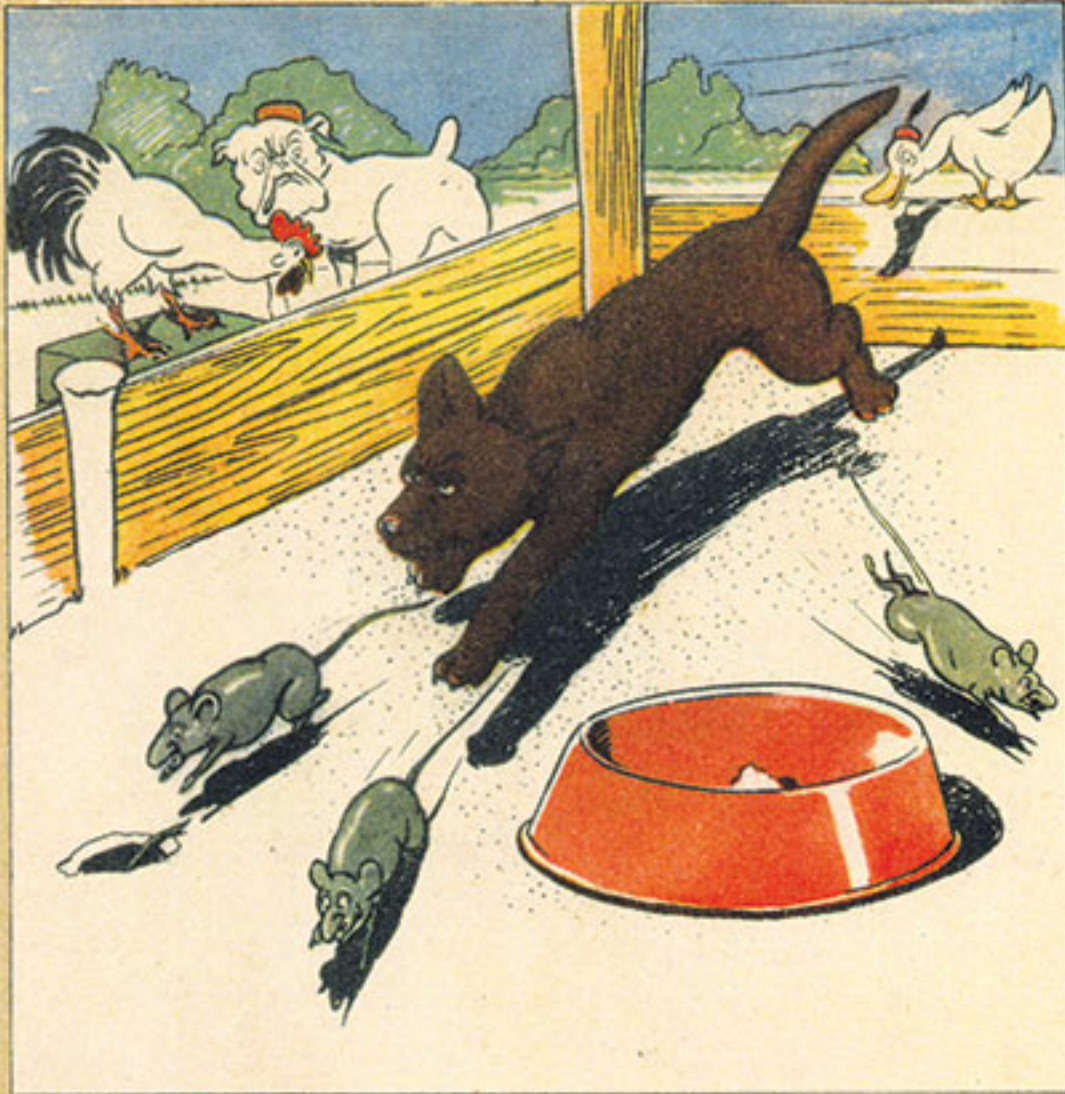
Hier zien we het aandoenlijke snuitje van Flits Junior. Hij staat er nu alleen voor, en de ratten eten zijn bakje leeg.

Op dit plaatje is goed te zien dat de ratten zijn getekend met wel heel aparte neuzen. Mensen van joodse afkomst werden vaak afgebeeld met extra grote neuzen, dit werd als een kenmerk gezien van "het joodse ras".

Een ander voorbeeld van hoe Joden op een karikaturale manier werden gedemoniseerd, is de film 'De Eeuwige Jood', die in 1940 uitkwam. Hiernaast de poster van de Nederlandse vertoning - ook hier is de grote neus prominent gebruikt als "rassekenmerk".

KLEINE FLITS WORDT GROOT

*Daar gaan ze! sjonge, met een vaartje!
Naar alle kanten, kris en kras...
En Flitsje kwispelt met z'n staartje...
Hij stamt nog van het goeie ras!*

*Zoo werd die rakker, taai en stevig,
Al gauw een stoere herdershond,
En Bull, die ergerde zich hevig,
Omdat hij dat maar matig vond.*

7. Kleine Flits wordt groot

Flits verjaagt de ratten van zijn etensbakje. Dit is een allegorie voor hoe het Duitse regime vanaf 1933 stelselmatig Joodse mensen uit het maatschappelijk leven begon te weren, door hun bedrijven te sluiten en ze uit belangrijke beroepen te ontslaan. In 1938 vond in Duitsland de Kristallnacht plaats - een door de nazis georganiseerde actie waarbij in het hele land Joodse mensen werden aangevallen, soms zelfs vermoord, en hun bezittingen vernield.

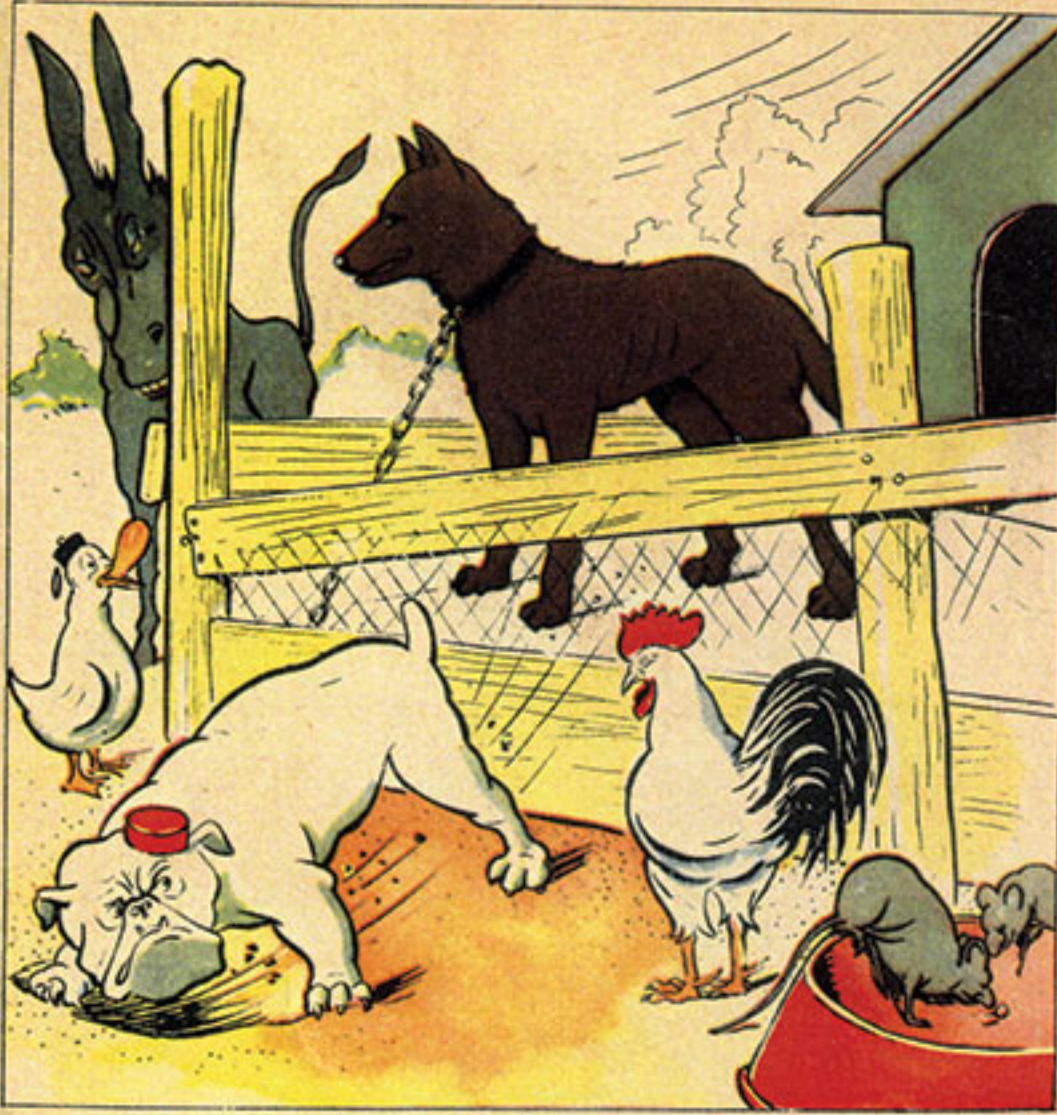
Hier staat: "Hij stamt nog van het goede ras!" Dit is een directe verwijzing naar de rassenleer, die leerde dat mensen van het Arijse ras (uit noordelijk Europa, vaak met blauwe ogen en blond haar) in alle opzichten beter waren dan andere rassen, en met name het Joodse ras.

Kristallnacht: 9-10 november 1938

"Duitsers! Verzet u! Koop niet bij Joden!"

FLITS WORDT INGESLOTEN

*Want Flitsje (nu ook Flits geheeten)
Als tegenstander, werd niet malsch,
Dus moest hij stevig aan de keten
En met een riem nog om z'n hals.*

*Hij werd bewaakt, geplaagd door allen,
Z'n drinkbak werd met vuil besmeurd,
Hij moest zich laten welgevallen,
Wat eens z'n vader was gebeurd!*

8. Flits wordt ingesloten

Flits junior, nu groot geworden, wordt door de andere dieren net zo bejegend als zijn vader: aan banden gelegd. Dit is hoe vele Duitsers zich vlak voor de Tweede Wereldoorlog nog steeds voelden (het eind van de Eerste Wereldoorlog was inmiddels meer dan twintig jaar geleden). Het nationaal-socialisme speelde gretig in op deze gevoelens en werd in 1933 de grootste partij, met Adolf Hitler aan het hoofd.

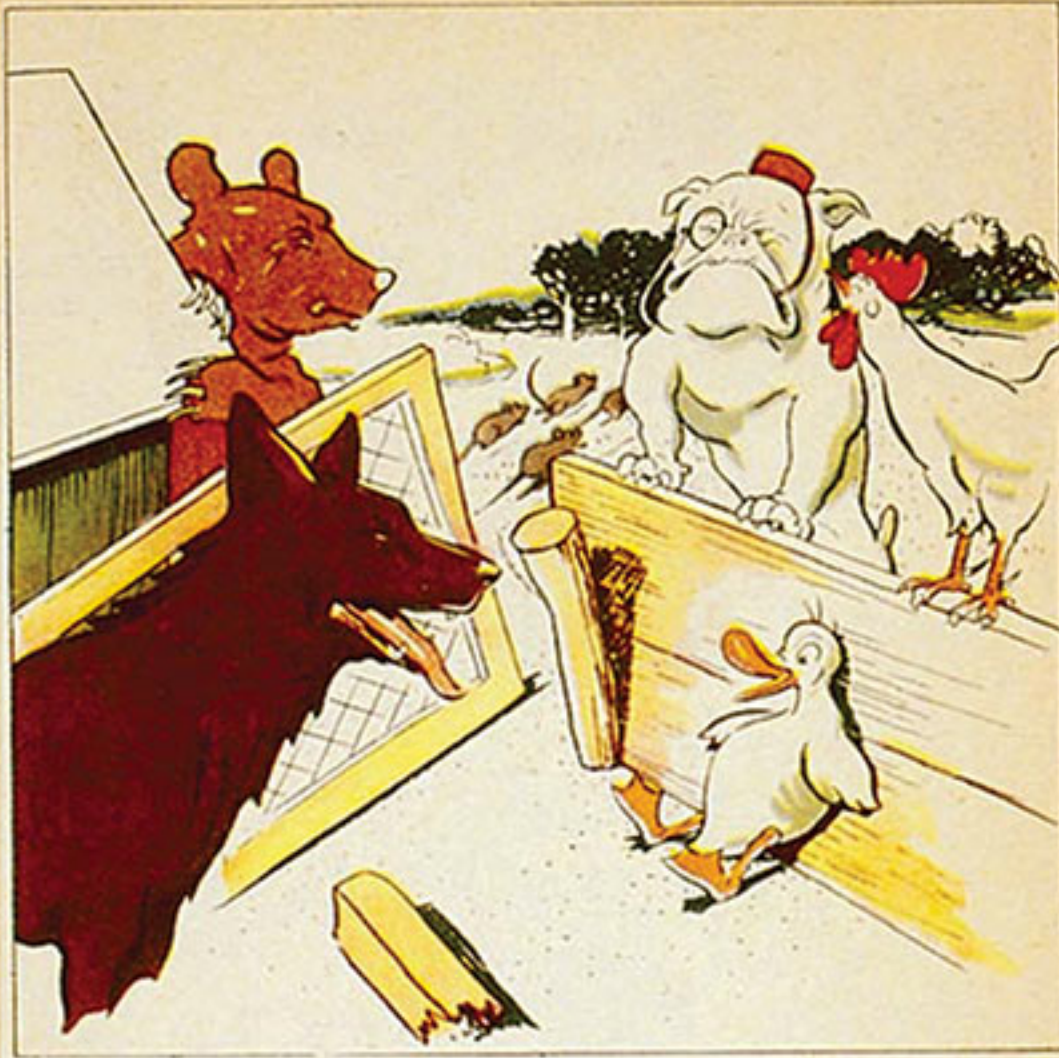
FLITS MAAKT ZICH VRIJ

*Dat was toen treurig afgelopen,
Maar... dat was eens, en nimmer meer,
Hij houdt z'n oogen beide open,
Zijn vaders dood was hem een leer!*

*Want Flits begrijpt: hij moet aan banden,
En Bull, die wil den tuin alleen...
Hij rukt zich los, en met z'n tanden
Bijt hij zich door d'omheining heen.*

9. Flits maakt zich vrij

In 1939 was het zover: Duitsland viel Polen binnen en ontketende daarmee de Tweede Wereldoorlog. Het wordt hier getekend alsof de arme Flits ten onrechte een heel klein stukje grond heeft - het is goed te beseffen dat Duitsland het tweede grootste land van West-Europa was (na Frankrijk). Toch riep de Duitse regering om "Lebensraum", levensruimte, en gebruikte dat als argument om andere landen te bezetten.

ZOU DE STRIJD ONTBANDEN?

*Zie, hoe de dieren grommend kijken,
En één, twee, drie tot vechten klaar,
Maar Flits, die weet niet meer van wijken,
De maat is vol: nu moet het maar!*

*Daar staat-ie, uit z'n hok gebroken,
En Bull kijkt smalend op hem neer,
Maar is in stille woed' ontstoken...
Hoe 't afloopt, hoor je volgend keer.*

10. Zou de strijd ontbranden?

Het boekje eindigt met een cliffhanger, maar iedereen weet de uitkomst al... Ja, de strijd is ontbrand. Op het moment dat dit boekje uitkwam was Nederland al drie jaar bezet. Maar in dat jaar, 1943, kwam de kentering (ook omdat de Verenigde Staten zich vanaf 1942 in de strijd wierpen). Een tweede boekje zou ongetwijfeld zijn gegaan over de successen van de vechtende Flits. Maar het is er nooit gekomen. Twee jaar later, in mei 1945, werd Nederland bevrijd en was de oorlog voorbij.

WEDSTRIJD

JONGENS EN MEISJES!

Aan dit boekje is een wedstrijd verbonden waar jullie allemaal aan mee kunt doen. De volgende prijzen kan je met dezen wedstrijd winnen:

EERSTE PRIJS

EEN KANO TER WAARDE VAN f 80,-
of dit bedrag te besteden naar keuze.

TWEEDE PRIJS

f 25,- AAN BOEKEN
of dit bedrag te besteden naar keuze.

DERDE PRIJS

f 10,- AAN BOEKEN
of dit bedrag te besteden naar keuze.

En verder

300 TROOSTPRIJZEN

in den vorm van boeken naar keuze, ter waarde van
f 2,- PER STUK

Om één van deze prijzen te winnen, behoef je niets anders te doen dan het plaatje, dat op het achteromslag is afgebeeld, te kleuren, je naam en adres in te vullen, de kaart af te knippen en zonder postzegel op de bus te doen.

11

Achterkant:

Een wedstrijd en een kleurplaat waren populaire acties om een lezerspubliek aan een uitgave te binden. De oplossingen mochten worden gestuurd aan Uitgeverij De Schouw. Deze uitgeverij was speciaal opgericht door het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten (omdat veel reguliere uitgevers geen trek hadden in zulke uitgaven; Nederlandse drukkers waren over het algemeen erg anti-bezetter).

Hoeveel van deze boekjes er uiteindelijk aan leerlingen zijn uitgedeeld, is onzeker. Veel leraren doorzagen onmiddellijk het propagandistische karakter en lieten de boekjes discreet "verdwijnen".

Degenen, die het plaatje het mooist hebben gekleurd, ontvangen dan één van vorenstaande prijzen.

Wie bovendien de fout ontdekt, welke de teekenaar op een der plaatjes heeft gemaakt en deze fout op de kaart vermeldt, heeft nog meer kans op een prijs.

Onze teekenaar moet eens goed uitkijken als het mooi weer is. Als je goed je best doet heb je zeker kans op een prijs.

Oom BART

JONGENS EN MEISJES

Wanneer je dit rijmboekje aardig gevonden hebt en je op de hoogte wilt blijven van de verdere lotgevallen van Flits en Bull, en wilt meedoen aan den volgenden wedstrijd, stuur dan je naam en adres aan Uitgeverij „De Schouw”, J. P. Coenstraat 26, Den Haag, dan krijg je iederen keer gratis het vervolgboekje toegezonden.

Je hebt daarvoor niets anders te doen dan je naam en adres en je leeftijd op de kaart op den achterkant van het omslag in te vullen en zonder postzegel op de post te doen.

Je kunt op deze kaart ook nog de namen van een paar vriendjes of vriendinnetjes invullen, die dan ook deze boekjes toegezonden krijgen.

Dus: je naam en adres op de kaart invullen, deze afknippen en in de brievenbus doen.

12

DATUM _____ 1943

Aan Oom Bart — den Haag

Ik zou graag de volgende nummers van het RIJMBOEKJE ontvangen wanneer die uitkomen.

NAAM _____ LEEFTIJD _____

ADRES _____

WOONPLAATS _____

Wilt U de boekjes misschien ook sturen aan:

NAAM _____ NAAM _____

ADRES _____ ADRES _____

WOONPLAATS _____ WOONPLAATS _____

WIL JE DEZE KAART DUIDELIJK INVULLEN EN LANGS DEZE LIJN AFKNIPPEN

De fout staat op plaatje No. _____

De teekenaar heeft _____

DIT PLAATJE WERD GEKLEURD DOOR:

NAAM _____

ADRES _____

WOONPLAATS _____

LEEFTIJD _____

• BELEVINGSVRAGEN

Vragen om klassikaal mee aan de slag te gaan en discussie op gang te brengen:

- Wat valt je op als je deze strip leest?

(Bijvoorbeeld: sommige dieren hebben hoeden op, de ratten hebben rare neuzen, het verhaaltje is niet af, sommige woorden ouderwets geschreven)

- Stel je voor dat je zelf een kind bent in de Tweede Wereldoorlog. Wat zou je denken als je deze strip gratis kreeg op school? Zou je door hebben dat het eigenlijk over Duitsland en andere landen ging?

- Wat vind je ervan dat men probeerde op deze manier het denken van kinderen te beïnvloeden?

- Denk je dat dat tegenwoordig ook nog gebeurt?

- Zou je voorbeelden kunnen verzinnen van strips, games of tekenfilms waarin een bepaalde manier van denken wordt voorgesteld?

- De mensen die deze strip gemaakt hebben (de opdrachtgevers en de tekenaar) waren geen Duitsers maar Nederlanders. Veel mensen in de oorlog dachten: laten we maar met de Duitsers meewerken, dan zijn we zelf tenminste veilig.

Wat denk je van zo'n houding? Zou je dat zelf ook denken?

En als je een baan had (als tekenaar bijvoorbeeld) waarin je alleen werk kon krijgen als je voor de bezetter werkte, hoe zou je dan staan tegenover meewerken met de Duitsers?

Of als één van je familieleden gevangen was gezet door de Duitsers en kans liep om naar een kamp te worden gestuurd?

OPDRACHTEN

- Verzin zelf een kort kinderverhaal, waarin je één van de volgende boodschappen overbrengt:

- Wie niet genoeg groente eet, is dommer dan wie dat wel doet
- Wie geen vlees eet, is dommer dan wie dat wel doet
- Gamen maakt je dom en lui
- Gamen maakt je slim en snel
- Onderwijs maakt je vrij
- Onderwijs is een vorm van hersenspoeling

Laat de leerlingen deze verhaaltjes voor de klas presenteren.

Wat is het verschil tussen propaganda en reclame?

• KENNISVRAGEN

Vragen om de stof mee te overhoren:
(vragen gerangschikt van makkelijk naar moeilijker)

- Wie wordt er bedoeld met Bull de Dog?
- Waarnaar verwijst de naam Flits?
- Welk land wordt bedoeld met het "pienter keesje"?
- Waarnaar verwijst het gevecht van Vader Flits?
- Wie worden er bedoeld met de ratten?
- Wat is er opvallend aan de manier waarop de ratten getekend zijn?

- Voor wie was dit boekje bedoeld?
- Door wie is dit boekje gemaakt?
- Wat was het doel van de makers van dit verhaal?
- In welk jaar is dit boekje gemaakt?
- Waarom is er nooit een vervolg gekomen?

- Waar wordt naar verwezen met de zin "Hij stamt nog van het goed ras"?
- Wat gebeurde er in de Kristallnacht? Wanneer vond die plaats?
- Welke landen waren er allemaal al "aan de beurt" geweest voordat de Verenigde Staten mee gingen vechten? Welk jaar was dat?

OPDRACHTEN

- Maak een tijdslijn van 1914 tot 1943 en plaats de verschillende tekeningen (ongeveer) in de periode waarnaar ze verwijzen
- Welke gebeurtenissen kun je nog meer op deze tijdslijn plaatsen?
(denk aan: crisis, Hitler aan de macht)

• VERDIEPINGSVRAGEN

Vragen waarmee meer verder onderzoek kan worden gedaan, bijvoorbeeld voor een opstel of een profielwerkstuk:

- Wat gebeurde er precies tijdens de Kristallnacht, en hoe werd daarop gereageerd, zowel in Duitsland als in het buitenland?
- Wat houdt de rassenleer precies in? Wie heeft die bedacht en hoe werd die door het nazi-regime gebruikt?
- 'Flits de Herder' is een uitgave van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten - wanneer werd dit opgericht en hoe was dit precies georganiseerd?
- Een zelfstandig onderdeel van het bovengenoemde Departement was de Kultuurkamer, waarbij kunstenaars zich dienden aan te melden. Wat hield deze Kultuurkamer precies in en hoe ging met hier te werk?

OPDRACHTEN

- Het boekje 'Flits de Herder' is een voorbeeld van propaganda tijdens oorlogstijd. Zoek meer voorbeelden van gedrukte oorlogspropaganda, te beginnen bij posters uit de Eerste Wereldoorlog. Zoek voorbeelden uit verschillende landen (Duitsland, Amerika en Rusland bijvoorbeeld, maar denk ook aan communistisch China).

Kun je algemene kenmerken benoemen in zulke propaganda, bijvoorbeeld in gebruik van kleuren, perspectief, soort letters, soort taalgebruik? Wat zijn de verschillen in propaganda uit verschillende landen?

Deze lesbrief biedt de mogelijkheid om aan de hand van de strip Flits de Herder en Bull de Dog de thema's **TWEEDE WERELDOORLOG** en **PROPAGANDA** te behandelen.

Dit boekje werd in 1943 uitgedeeld op alle Nederlandse basisscholen en bevatte een verhaal over een heldhaftige Duitse herder die vecht tegen een gemene Engelse bulldog - een fabel die overduidelijk Nazi-propaganda bevatte.

WAAROM STRIPS IN DE KLAS?

Strips combineren op een unieke manier tekst en beeld en maken het daarmee makkelijker en leuker om leerstof tot je te nemen. Stripmaker des Vaderlands Margreet de Heer (bekend van haar boeken over onderwerpen als filosofie, religie en wetenschap) heeft het daarom tot haar speciale taak gemaakt om meer strips toegankelijk te maken voor het onderwijs.

Voor een overzicht van de strips die reeds als lesmateriaal door de Stripmaker des Vaderlands beschikbaar zijn gesteld, zie:

stripmakerdesvaderlands.nl/lesmateriaal
stripsinhetonderwijs.nl

